Concluzii

În ciuda faptului că zona a suscitat un anumit interes din partea cercetătorilor – lingvişti, istorici sau geografi –, până în prezent nu s-a realizat un studiu sistematic al toponimiei din bazinul hidrografic al râului Neamţ, doar câteva toponime, izolate, fiind analizate mai atent. În plus, este de remarcat că studiul toponimiei minore a fost neglijat în favoarea analizei unor toponime majore sau considerate „valoroase" pentru a susţine o anumită ipoteză. Dată fiind această stare de fapt, prin lucrarea de faţă ne-am propus să contribuim la cunoaşterea detaliată a toponimiei din bazinul hidrografic al râului Neamţ, prin prezentarea sub forma unui dicţionar toponimic de tip structural a unui material în cea mai mare parte inedit, obţinut în urma efectuării a numeroase anchete de teren în cele 20 de localităţi din zona cercetată. Datele astfel obţinute au fost coroborate cu informaţii din documente publicate sau inedite, pentru ca perspectiva sincronică asupra mapei toponimice să fie completată de cea diacronică.

În **primele două capitole** am schiţat cadrul fizico-geografic şi câteva aspecte din trecutul istoric al zonei cercetate, menţionând, de asemenea, cum unele dintre acestea sunt reflectate în toponimie. **Al treilea capitol al lucrării** − *Aspecte metodologice* − prezintă maniera în care am efectuat anchetele pe teren pentru obţinerea materialului toponimic. Respectând coordonatele trasate de Dragoş Moldovanu în lucrarea *Ancheta toponimică*, investigaţia a urmărit obţinerea de răspunsuri la întrebările din *Chestionarul toponimic şi entopic general cu un Glosar de entopice onomasiologic*. Astfel, am adunat o sumă de entopice şi toponime, dar şi explicaţii privind localizarea şi etimologia denumirilor, pe care le-am notat în fişe şi pe o hartă la scara de 1:25000. Majoritatea subiecţilor care au răspuns întrebărilor noastre sunt localnici sau stabiliţi în zonă de suficient timp încât să cunoască denumirile obiectelor sociogeografice; de asemenea, ocupaţiile lor (căruţaşi, pădurari localnici, muncitori forestieri, agricultori etc.) i-au recomandat ca fiind potenţiali deţinători ai unor informaţii detaliate despre locuri şi numele acestora.

Toponimele culese de pe teren au fost notate în transcriere fonetică şi au fost redate ca atare în cadrul dicţionarului, fiind evidenţiate astfel trăsăturile graiului local, de tip moldovenesc: închiderea lui *ă* final neaccentuat la *â, î*; închiderea vocalei anterioare atone *e*, în poziţie mediană sau finală, la *i*; trecerea lui *ă* protonic la *a*; velarizarea vocalelor palatale *e* (> *ă*) şi *i* (> *î*) precedate de consoane rostite dur (*s*, *z*, *ş*, *j*, *ţ*, *ḑ*); palatalizarea labialelor *p*, *b*, *m*, *f*, *v*, înainte de iot; fricativizarea africatelor *ĉ* şi *ĝ* (care trec la *ŝ* şi *ẑ*); omiterea desinenţei *-i* a articolului hotărât masculin, la G-D, atât în procliză, cât şi în encliză ş.a. În plus, transcrierea fonetică a relevat stratificarea diagenerațională a nivelului fonetic al graiului din Pipirig, unde, în vorbirea bătrânilor, apar o serie de coocurenţe cu graiurile ardeleneşti de nord-est: alterarea dentalelor *t, d* în poziţie prepalatală (*t* + *e*, *i* se realizează ca *t′*, *k′*, $t^{k'}$, k^{t}, sau, şi mai adesea, *ĉ*, eventual $t^{\hat{c}}$, $\hat{c}^{t'}$; *d* + *e, i* trece la *d′*, *g′*, $d^{g'}$, $g^{d'}$, *ĝ*, $d^{\hat{g}}$, $\hat{g}^{d'}$), respectiv palatalizarea bilabialelor *p, b* la *(p)ĉ*, *b(ĝ)*.

BDD-B809-11 © 2011 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:23:58 UTC)

Pentru a oferi o perspectivă diacronică asupra toponimiei din aria cercetată, am căutat să obţinem cât mai multe atestări ale denumirilor obiectelor sociogeografice. În acest scop am consultat nu doar informaţii publicate în volume, ci şi documente inedite, precum şi hărţi sau planuri de moşii aflate în arhivele primăriilor comunelor şi ocoalelor silvice, din Arhivele Naţionale din Bacău, Bucureşti, Piatra Neamţ şi Iaşi sau de la Biblioteca Academiei Române din Bucureşti. Am adăugat şi atestări extrase din lucrări geografice şi istorice sau din literatură, pentru a surprinde folosirea toponimelor în diverse registre ale limbii.

În paginile celui de-**al patrulea capitol** am analizat maniera de formare a numelor de locuri din bazinul hidrografic al râului Neamţ. Unele dintre ele sunt formate plecând de la entopice (toponimele descriptive), în vreme ce altele au la bază antroponime (toponimele personale). Adoptând clasificarea propusă de Dragoş Moldovanu în toponime simple, derivate, sintagmatice, perifrastice şi compuse, am exemplificat fiecare categorie cu denumiri ale unor obiecte sociogeografice din zona noastră de anchetă. Astfel, sunt bine reprezentate toponimele simple (descriptive: *Arşiţa*, *Branişştea*, *Căldarea*, *Slatina* sau personale: *Dobreanu*, *Drehuţa*, *Ifţimia*), dar cele mai frecvente sunt sintagmele toponimice. Toponimele derivate sunt formate cu sufixele colective *-eni*, *-eşti* (*Băloşeni, Pâţâligeni*, *Tărâţeni*, *Băboieşti*, *Humuleşti*), şi doar câteva au rezultat în urma sufixării altor toponime: *Dobrenaşu*, *Dolița*, *Mihăieţul*, *Nemţişorul*.

Sintagmele prepoziţionale coexistă de cele mai multe ori în uzul localnicilor cu toponimele simple, care desemnează acelaşi obiect: *La Adăpătoare* (dar şi *Adăpătoarea*), *În Afiniş* (şi *Afinişul*), *În Curături* (dar şi *Curăturile*), *Pe Imaş* (şi *Imaşul*), *Pe Picior* (şi *Piciorul*) etc. Sintagmele genitivale pot fi şi analitice (*Pârâul lui Tulan*, *Pârâul lui Ţâmpău*, *Piciorul lui Anton*), dar cele mai multe sunt sintetice (*Dealul Stânei*, *Dealul Vacilor*, *Drumul Humăriei*, *Iazurile Zimbrăriei*, *Vârful Cerdacului*); am identificat chiar unele cu genitivul sintetic pentru nume de persoană de gen masculin (trăsătură specifică limbii române vechi): *Dealul Chiriacului*, *Pârâul Dobrului*. În sintagmele cu determinant adjectival se realizează acordul adjectivului cu substantivul: *Dealul Gol*, *Dealul Mare*, *Drumul Roşu*, *Izlazul Omenesc*, *Pârâul Adânc*, *Pârâul Puturos*, *Poiana Lungă*, *Valea Rea.*

În număr foarte mare sunt şi sintagmele apozitive, rezultate ale procesului de nominativizare; ele sunt formate dintr-un determinat şi un determinant cu funcţie de atribut substantival apoziţional, numele fiind la nominativ: *Cioate Movilă*, *Dealul Iepăria*, *Pârâul Anton*, *Pârâul Carpen*, *Pârâul Gheţăria*, *Piciorul Neamţ*. Acest tip de sintagme toponimice este specific stilului oficial, „telegrafic" al autorităţilor, dar se impune treptat în uzul localnicilor, datorită influenţei pe care o au reprezentanţii administraţiei. Nu lipsesc perifrazele toponimice (*Drumul la Ocea*, *Drumul pe Dobreanu*, *Pârâul la Gămănuţ*), în schimb, toponimele compuse apar în mod cu totul excepţional, sub influenţa stilului administrativ (*Dolia-Coastă*). O caracteristică aparte faţă de restul toponimiei din zona cercetată o întâlnim în comuna Timişeşti, unde trei denumiri conţin în structura lor numerale: *La Patruzeci*, *La Nouăzeci*, *La Treizeci*.

Majoritatea toponimelor prezentate sunt de origine românească, excepţie făcând toponimele *Hălăuca* (< ucr. *holóvka* „căpuşor"), *Sasca* (< apel. *sas* + suf. sl. toponimic *-ka*), *Cacova* (< sl. **kak-* 'loc ridicat' + suf. *-ova* sau n. pers. *Cacu* + suf. -

BDD-B809-11 © 2011 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:23:58 UTC)

ova), *Ocea* (< n. pers. sl. *Oča* sau apel. bg. *oko* 'ochi de apă, izvor'). În ceea ce priveşte hidronimul *Ozana*, considerat de unii cercetători a deriva din magh. *özön(y)* 'torrent', suntem de părere că la originea acestuia s-ar afla mai degrabă un nume de persoană *Ozana.*

Studiul etimologic al câtorva toponime din zona cercetată constituie subiectul celui de-**al cincilea capitol**. Astfel, pentru *Cacova* propunem, pe lângă ipotezele deja expuse mai sus, şi posibilitatea ca hidronimul să fi rezultat dintr-un radical de origine latină *cac-* şi suf. sl. *-ova*, rezultat al bilingvismului româno-slav. Pentru un alt hidronim, *Cărăgița*, confirmăm proveniența de la un nume de persoană, şi anume soția boierului Caragea, proprietar, în secolul al XIX-lea, al unor terenuri aflate la sud de Humuleşti. Pentru toponimele *Cărbuna*, *Ozana*, *Pițigaia* propunem ca etimon tot nume de persoană − *Cărbune* sau *Cărbuna*, *Ozana* şi *Pițigoi.* În cazul denumirii *Secul*, am demonstrat, grație atestărilor documentare, că este un toponim descriptiv, care a desemnat mai întâi pârâul cu acest nume şi apoi mănăstirea Secul. *Neamțul*, cel mai vechi toponim din zona noastră de anchetă, este românesc, format de la apelativul *neamț* (singular cu valoare colectivă), desemnând probabil grupul de saşi veniți din Transilvania şi instalați în această zonă.

Maniera de realizare a unui dicționar toponimic având în vedere procesele structurale de polarizare şi diferențiere (teoretizate de Dragoş Moldovanu) este prezentată în cadrul **capitolului al şaselea** (*Aspecte lexicografice*). Aici am detaliat principiile pe care le-am folosit în organizarea în format lexicografic a materialului toponimic cules din anchetă sau din arhive: alegerea cuvântului-titlu şi forma acestuia, precizarea categoriei toponimice a denumirii, definiția (care conține categoria geografică şi localizarea obiectului desemnat), indicarea eventualelor sinonimii, numerotarea denumirilor care alcătuiesc un câmp toponimic. Pentru fiecare toponim inclus în dicționar sunt menționate atestările obținute din anchetă sau din documente (redactate în română sau slavonă), opere literare ori lucrări geografice, fapt care permite atât o observație diacronică asupra evoluției sale din punct de vedere formal, cât şi o perspectivă care vizează folosirea toponimului în diverse situații. În structura articolului de dicționar sunt incluse, de asemenea, redarea pronunției toponimelor şi stabilirea etimologiei (a motivării toponimice). În cazul unor toponimelor personale mai vechi, documentarea istorică ne-a ajutat să identificăm etimonul, persoana al cărei nume se regăseşte în toponimul respectiv. În cea mai mare parte, toponimele din zona noastră de anchetă apar ca motivate din perspectiva relației dintre nume şi obiectul desemnat. Fac excepție oiconimele *Plăieşul* şi *Dumbrava*, dar şi numele de străzi din oraşul Târgul Neamț. Conform sistemului de denominație popular, numele de drumuri şi ulițe este motivat, formându-se în funcție de un reper important sau de o persoană considerată a fi reprezentativă, în vreme ce sistemul de denominație oficial este de cele mai multe ori arbitrar, rămânând la latitudinea autorităților.

Capitolul **al şaptelea** conține un glosar cu apelativele şi termenii entopici regăsiți în toponimele culese din bazinul hidrografic al râului Neamț.

Depăşind stadiul înşiruirii lineare sub forma unei liste alfabetice, prezentarea toponimelor într-un dicționar de tip structural favorizează observarea relațiilor dintre acestea şi cercetarea evoluției lor. Pe lângă dificultățile pe care le presupun efectuarea anchetelor de teren şi documentarea în arhive, identificarea toponimului-

BDD-B809-11 © 2011 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:23:58 UTC)

nucleu, în jurul căruia s-a dezvoltat un câmp toponimic este de multe ori anevoiasă, mai ales în lipsa documentelor. Dificilă este uneori stabilirea motivării toponimice, motiv pentru care s-a impus efectuarea unor anchete de completare şi verificare pe teren, pe lângă documentarea lingvistică şi istorică. Pentru a exemplifica formarea toponimelor ca urmare a proceselor de polarizare şi diferenţiere, am redat în anexa nr. 1 câmpul toponimului *Neamţ* sub forma unei steme.

Cele mai vechi toponime sunt de origine slavă, însă majoritatea toponimelor din bazinul hidrografic al râului Neamţ sunt create pe terenul limbii române, având ca bază apelative sau nume de persoană româneşti. Totalitatea toponimelor culese prin anchetă sau din hărţi şi documente atestă faptul că modalităţile de manifestare ale sistemului toponimic se încadrează în specificul românesc; există toponime simple (cu entopice sau nume de persoană în funcţie toponimică), derivate (cu sufixe diminutivale sau colective), sintagmatice, perifrastice sau compuse. Cele mai vechi nume atestate sunt oiconimele, hidronimele şi oronimele, care de obicei au format în jurul lor câmpuri toponimice dezvoltate.

Bibliografia consultată în sprijinul demersului nostru ştiinţific este prezentată la finalul lucrării, alături de cele două anexe − Stema celui mai important câmp toponimic din zona noastră de anchetă şi Harta bazinului hidrografic al râului Neamţ, care surprinde localizarea doar câtorva dintre obiectele sociogeografice desemnate de toponimele pe care le-am analizat.

BDD-B809-11 © 2011 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:23:58 UTC)